

Anmeldelser

Tips om medisinsk litteratur, andre bøker, filmer og elektroniske medier som bør anmeldes, sendes tidsskriftet@legeforeningen.no

Enda mer Wergeland? Ja takk!

Amundsen L, Seip DA, red.

Henrik Wergelands skrifter

8 bd. 2 973 s, ill. Oslo: Cappelen Damm, 2008.

Pris NOK 1950

ISBN 978-82-0227756-7

«Og nå, da jeg er ferdig med min lille preken, skal da alle vi som er her tilstede, skikkelige og ordentlige mennesker, samles i den stille bønn at hverken vi selv eller våre kjære må bli slike utekkelige uvørne individer som Wergeland. Men skal vi ikke dertil, for sikkerhets skyld, dog knytte et stille ønske om, at det i en eller annen ulykkelig familie likevel må fødes et slikt monstrum. Ellers får våre etterkommere neppe noen å bli begeistret for» (1). Slik avsluttet Gunnar Heiberg sin tale ved Wergelands 100-års fødselsdag, kanskje det beste utsagn om dikteren noensinne. I år, 200 år etter at han ble født, er han blitt beæret, bejublet, besunget og belest – eller bedratt? Vi har ikke bedratt *ham*, men meget av hans verk.

Et omfattende forfatterskap

Nå har vi fått et fotografisk opptrykk av Leiv Amundsen & Didrik Arup Seips «folkeutgave» fra 1958–62. Folkeutgaven kan fortsatt skaffes, men når jeg sier ja takk til den nye, skyldes det Odd Arild Storsveens forord i bind 1 og, ikke minst, den høyst nålevende dikter Jan Erik Volds etterord i bind 8. Disse, sammen med folkeutgavens fyldige belæring, gir unik innsikt i Wergelands besværlige liv og uberegnelige diktning – snart av verdensformat, snart storlig uforståelig.

Utgivelsen er i åtte vakre bind, alle med et kjent portrett av Wergeland på omslagets

rygg. Nær 3 000 sider er det, men husk at hans samlede verker er på 11 600 svære sider (2)! Du vil aldri få lest hele Wergeland! Men leser du noen sider av nytgivelsen, vet du meget mer om ham – og om Norge. «Intet av verdi i Norge kan tenkes uten Henrik Wergeland,» sa Trygve Bull (personlig meddelelse). Les litt av forordet og innledningen! Og, om ikke annet, *Hadselnøtter*, selvbiografien som avsluttes med spark til 1800-tallets nevrologi – frenologien – utøvd på dikterens eget kranium!

Folkets venn

Noen av Wergelands dikt er blitt nasjonal-skatter og tas ikke bare frem 17. mai. Men finnes det i dag noen i fedrelandet som virkelig har lest (og forstått) hovedverket *Mennesket, Skabelsen og Messias*?

Bønder og arbeidere må ha beundret dette kraftsentrum som red omkring på Veslebrun, delte ut frø, utga skrifter med råd og vink til alle... ja hvorfor ikke innføre det nøysomme eselet som trekkdyr i Norge? Han som skapte viser som *Nisser og dverge* eller ga et av sine siste råd: Boka, ikke fylla på hylla.

Motstand og beundring

Faren Nicolai var den eneste som hele livet forsvarte sønnen. Mange i samtiden var skeptiske, og feidene med Johan Sebastian Welhaven (1807–64) er velkjente. Likeså de ruinerende rettssakene, der sakføreren beskrev Wergeland slik: «Han er en drukkenbolt, en bråkmaker og en fusentast» (3). Wergeland svarer: «Denne forbryter mot stat og menneskehet skal stemples som for-tjent» (3). Komponisten Halfdan Kjerulf (1815–68) skrev ikke mindre giftig høsten 1844: «(...) og hvad med disse desperate Sykesengsproduksjoner fra den på Dødslejet liggende rastløse og ulykksalige Mand, som snart skal ende sitt sørgelige liv (...) og lad ham forsvinde (...)» (4). At komponisten senere satte melodi til fem av Wergelands tekster, sier noe om datidens ambivalens. Som Hans Heiberg har påpekt var Wergelands motstandere klar over hans format: «Bare hans argeste motstandere så med kjølig forventning frem til at han omsider skulle forstumme. Men også de må ha hatt en grøssende fornemmelse av at de ikke kom til å bli ferdig med ham da heller. Og hadde de hatt en anelse om hvordan Wergelands liv og diktning kom til å prege

slektsledd etter slektsledd i norsk kultur- og samfunnsliv, ville de blitt dypt forstemt» (1).

Dikternes Wergeland

Dikterkollegaen Vold er på sitt beste når han i etterordet kommenterer Wergelands sørgedikt over å måtte selge boligen Grotten: «Dette stille punktet, denne nakne inderlighet, denne kvite steinen er all stor poesie gåte og grunn. Her er Wergeland en av våre få. Og han visste det. Den unge nasjons skald og sjaman, folkeoppdrager og velgjører. Dertil bråkmaker, rabagast, from poet, lærd poet, europeisk poet (en blanding av Bjørneboe, Vreeswijk, Obstfelder, Johannesen, Shakespeare). Samt en friskus, røver og sosialt midtpunkt som – la oss si: en fotballspiller som Odd Iversen» (5). Det var da en lekker takling!

Bjørnson har skrevet om det beåndede lys som omga dødsleiet – hvorfor Wergeland skrev 1 430 sider. Han ble bare 37 år gammel. Også fysisk var han en kjempe. Hva døde han så av? Enhver litteraturhistorie sier tuberkulose (phtisis). Det var det kanskje ikke, slik kollega Per Holck har argumentert for i Tidsskriftet (6). Holcks diagnose er lungekreft med metastaser. Denne blir gjengitt i Volds etterord.

Forfatterskapet er dessverre ukjent utenfor Norges grenser. Bare brokker er oversatt (skandinavisk, engelsk, fransk). At det her er et kjempearbeid å gjøre, understrekes både i for- og etterordet.

Les det selv i den verdifulle, nytgitte Wergeland i åtte bind!

Halfdan Kierulf

Nevrologisk avdeling
Rikshospitalet

Litteratur

1. Heiberg H. Så stort et hjerte. Oslo: Aschehoug, 1972: 182, 185.
2. Jæger H, Seip DA, red. Henrik Wergelands samlede skrifter. Kristiania: A. Steenske forlag, 1918–37.
3. Ustvedt Y. Henrik Wergeland. En biografi. Oslo: Gyldendal, 1995: 169–70.
4. Moe W. Halfdan Kjerulf. Af hans efterlatte papirer. Kristiania: Jacob Dybwads forlag, 1917: 37–8.
5. Vold JE. Etterord. I: Amundsen L, Seip DA, red. Henrik Wergelands skrifter. Oslo: Cappelen Damm, 2008: IV.
6. Holck P. Henrik Wergelands sykdom og død. Et 150-årsminne. Tidsskr Nor Lægeforen 1995; 115: 3734–7.